

Поезія крику й мовчання: наче молитва епохи. «Чернівецькі елегії» Б. Бунчука

*Не відвертай лице! Дивися: квітне,
Мов квіти зла, не золоте й блакитне.
Оце твій край? Оце твій рай? Оце.*

Б. Бунчук

Потрохи усвідомлюю, що черговий допис про сучасного буковинського поета вплітається в ланцюжок попередніх, утворюючи невеликий цикл спонтанних роздумів та рефлексій. Рік тому з однією зі своїх викладачок обговорювала ідею створити проєкт, мета якого – популяризація творчості чернівецьких письменників. На той час це видавалося чимось майже нереальним. По-перше, у вільному доступі доволі мало критичної літератури про сучасну буковинську літературу: що казати, якщо навіть біографію авторів не завжди можна знайти. По-друге, тоді не було стабільної читацької аудиторії – хіба кілька зацікавлених підписників у соцмережах. По-третє, чекала на появу потрібних слів. Бо для того, щоб брати на себе відповідальність говорити про чийсь слова, я щиро переконана, треба мати свої. Обговорювати живих авторів, даруйте, – справа невдячна. Часто виходить, що літературознавець знає про твір більше, ніж сам автор. Навіть якщо автор – теж літературознавець. До слова, Борис Бунчук, є одним із найкращих сучасних віршознавців. Щоб не розтікатися «мислю про древу», потрохи переходитиму до основної частини. Та спершу коротка біографічна довідка про поета.

Народився 10 вересня (!) 1955 року в селі Нові Бросківці Сторожинецького району Чернівецької області. Батьки любили співати пісні, багато з них Борис Бунчук зберігає у пам'яті змалку. Здобувши середню освіту в одній зі сторожинецьких шкіл, вступив на філологічний факультет Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича, який успішно закінчив у 1977 р. Навчався в аспірантурі цього ж ВНЗ при кафедрі української літератури. Він є автором першого ґрунтовного дослідження **про вільний вірш (верлібр) в українській літературі та про версифікацію І. Франка в контексті нової української літератури**.

Те, цей допис вирішив народитися саме в ці дні, певно, не випадкова випадковість, адже завтра **Б. Бунчук відзначатиме свій 66 день народження**. Відділ абонементу щиро вітає поета з новим розділом у книзі його життя. Утім, не святами єдиними – про митців треба пам'ятати завжди. Велич

кожного конкретного письменника визначається тим, що він створив, який внесок зробив у розвиток літератури. А Б. Бунчук робив і робить багато.

Людино, що тобі болить?

Б. Бунчук

Таке запитання ставить у вірші, яким розпочинається його перша поетична збірка під назвою «**Вхідчини**» (1984). Ця книжка, як зауважив **Володимир Антофійчук**, задекларувала «*громадянське і творче кредо*» письменника. Потому він ще не раз відповість на своє запитання (і ще не раз не знатиме, що відповісти). Б. Бунчук – автор (поки що) чотирьох поетичних збірок, зокрема з-під його пера вийшли «**Вхідчини**», «**Міра істинного**», «**Замість центурій**» та «**Чернівецькі елегії**». Сьогодні поговоримо про останню з переліку, найновішу його книжку. «**Чернівецькі елегії**» (2019) – вистояна часом і досвідом збірка поезій європейського гатунку, яка заслуговує на особливу увагу читача. Книга виникла у результаті тривалого і /нерідко/ тернистого шляху особистого та творчого становлення автора. Недарма у заголовку цього допису фігурує фраза «...наче молитва епохи». «Недарма» не тому, що я шукала найбільш доречну назву, яка б заінтригувала потенційних читачів – ні. Просто це те, чим для мене є творчість Б. Бунчука.

Його поезія – це поезія особистого досвіду. Тому вона переважно автобіографічна. Звісно, не можна ототожнювати ліричного героя з автором, але у нашому випадку, я думаю, проведення паралелей цілком доречно. Описовість у віршах Б. Бунчука не є банальним змалюванням реалій. Він, оповідаючи про життєве (чи то поїздка з сім'єю, чи невідворотність прощання з близькими) і, здавалося б, дрібне, незначуще на тілі історії людства, пропонує читачеві панорамний огляд своєї епохи. А їх є дві: **епоха загальнолюдська і особиста**: тобто та, яка починається і завершується разом з нами.

Особиста(/-і) епоха(/-и)

У вірші «*Двадцять один рядок*» поет констатує:

До хрускотіння в хребті

Голову повертаєш.

Запахи, звуки – не ті.

Сотні облич – не ті.

Просто тебе немає.

Вибух всесвітній минув.

*І в розгубленій тиші
Цяточку згаслу одну
Не відмолиш у вишніх.*

За життя людині доводиться бачити згасання десятків важливих для неї епох; дехто іде, залишаючи глибокі – аж наскрізні – рани. Час не в змозі остаточно загоїти їх, – хіба перетворити на пам'ятні шрами. Особливо щемким для мене є вірш під назвою «*Дорогий Метре!*», в якому автор констатує очевидний факт: ми потрібні людям саме тут і зараз. Іншого разу, кращої нагоди може не бути:

*Одного дня до мене в «універ»
Забрів Назарій.
Він змовницьки відкрив портфеля –
Подивися, що у мене є.
А там була буханка хліба,
І пляшка, і шмат сала, і цибулина.
– Та відірвися ти від цього деканату,
Пішли в сорок сьому аудиторію –
Там нікого немає, там порожньо.
Посидимо. Вип'ємо по чарці.
Поговоримо. Давай, Борисе.*

*І що я йому відповів?
Дорогий Назарію!
Ти – вільний митець. А я – невільний чиновник.
Мені ще весь день працювати
І постійно приходять люди.
І день сьогодні не той.
Може, іншим разом.*

*І тоді Назарій розсердився:
Іншим разом! Ти все кажеш: іншим разом!
А іншого разу може не бути.*

Так воно й сталося.

*І після того я думаю:
Який ти у біса вчений,*

*Коли тобі вже двічі показали,
А ти все не можеш затямити,
Що іншого разу не буде.
Іншого разу не буде!*

На жаль, ми навіть не помічаємо, як часто відкладаємо життя на потім, на кращі часи. Не завжди стає сили духу визнати те, що вибір на користь ефемерного раціо – не є стовідсотково раціональним і таким, про який не шкодуватимеш згодом. Хто знає, яким буде завтра? Лише майбутнє «вчора». А що, як: «*Вчора ще цінне – нині нічого не значить/ Завтра – тим більше*»? Мудрість приходить з роками, кажуть. Але я думаю, що вона пліч-о-пліч іде з досвідом, якісно-кількісні показники якого не залежать від часу аж настільки.

Загалом «Чернівецькі елегії» – це книжка про любов(=життя) і про смерть. Мені надзвичайно подобаються слова *Марії Матіос* про те, що «...людина завжди волочить за собою дві тіні. Перша тінь називається смертю. Та слід у слід за людиною в незмінному смертельному ореолі блудить любов. І ніхто не знає, чий ореол густіший» (із роману «*Вирвані сторінки з автобіографії*»).

Вміщені у збірці поезії подано НЕ в хронологічному порядку, і це, як на мене, розкриває нові можливості прочитання. Руйнуючи незмінну послідовність, лінійність часу, автор дає доступ читачеві до четвертого виміру. І що не менш важливо, руйнує четверту стіну (у театрі та кіно – уявний бар'єр між актором і глядачем). Деколи поезії Б. Бунчука нагадують радше звіти прожитих днів, щоденникові нотатки, написані заточеним лезом пера або викричані безголосим хрипом. Чесність автора межує з метамодерністичною, але не вписується у жодні штампи літературно-мистецьких напрямів. Думаю, більш досвідчені літературознавці посперечаються зі мною.

Зрештою, хочу детальніше поговорити про час, бо саме у чернівецьких поетів цей концепт фігурує надзвичайно часто.

*Знаю
Розмірені кроки часу у нав'язливім русі
хвилин.
Це згіркле усвідомлення банального існування
як передчуття, що десь є межа,
і страх, що вона остання.*

С. Кирилюк

Не змогла собі відмовити у задоволенні цитування *Світлани Кирилюк*, однієї із найважливіших для мене поеток. Не зважаючи на те, що їхня (Б. Бунчука і С. Кирилюк) творчість різна /на багатьох рівнях/, мої рецептори часто підсвідомо вловлюють схожі деталі (знаєте, говорячи про біографію будь-якого письменника/-ці, я вважаю, заборонено уникати теми взаємодії впливів мистецьких світів, або ж явища (?) мистецької спадкоємності).

Час – це дорога, яка веде до визначеної розв'язки. Знаєте ці мотиваційні цитати типу «твоє життя у твоїх руках», «ти можеш змінити абсолютно все» тощо? Можна змінити все, окрім незмінності часу в нашому тривимірному просторі. Це паралельна до **любові** та **життя** і перпендикулярна до **смерті** лінія. Борис Бунчук осмислює незворотність хвилин, днів, років. І приймає її:

*Проходячи через «Пасаж»,
Бачиш у склі двійника: чуб поріділий, опущені плечі.
Час посірілого снігу. Повний пейзаж.*

Ми любимо впізнавати себе у літературі. Ба більше, навмисне шукаємо те, що, з огляду на наш досвід, викликає розуміння або ж емпатію. Нещодавно втретє перечитувала збірку – і була подивована, з того, скільки нових обріїв відкрилося. Уперше читала з цікавості до творчості старшого покоління сучасних буковинських поетів, вдруге – бо намагалася побачити людину (складно пояснити, що саме маю на увазі...), а втретє – у час усвідомлення потреби діалогу з автором. Поезія Б. Бунчука достатньо герметична, адже коли йдеться про сублимацію (а поети переважно цим і займаються), ви розумієте, стороннім вхід заборонено. Може, тому мені й видавалося, що підглядаю за чужим життям. Коли ти знаєш Бориса Івановича, як декана філологічного факультету та чудового науковця, страшно влізати у приватний простір: з'являється підступне відчуття недозволеної присутності. Я готова говорити про це безмежно довго, але мушу рухатися далі. А далі –

Загальнолюдська епоха

Наче молитва

*Як черепиця грає раннім світлом,
Вночі тремтить каганчик пчотайний.
Прости, Єдиий в без світі і в світі,
І теплими долонями прикрий.*

Прости, прости за мить зневіри кожну.

*Що просимо й не дякуємо. Ми –
Не ті високі трави – подорожник,
Затоптаний худобою й людьми.*

*Це ми, останні поміж племенами,
Це ми, яких у спину ранить сміх.
Побудь із нами! В нас під пеленами
Відбитки пальців світяться Твоїх.*

*Маленьку жменьку совісті над світом
Просіяв. І не змий її, не змий!
Так черепиця грає раннім світлом,
Вночі тремтить каганчик потайний.*

Текст цього вірша у моменти зневіри виринає з глибин моєї пам'яті, наче справжня молитва.

Поети – рупори історії. Вони нерідко стають учасниками майже апокрифного ходіння по муках, адже першими беруть на себе відповідальність говорити голосами німих і бачити очима сліпих.

Б. Бунчук – людина свого часу; попри те, що часів цих було багато, ніщо не завадило йому виробити принципову громадянську позицію, не розпастися на дрібні скалки угоди епохам. Поет не відступає від внутрішньо сформованих засад адекватного сприйняття **себе і світу та себе у світі**. Він інтелігент, очевидно, не штучний, тож йому болить невдячне невігластво перед країною, яку ми називаємо своєю. Наш світ – це те, що нас оточує. Автор порушує злободенні питання, його слова часто бувають різкими та гострими. Він виводить образ держави **Баранії**, яка є не просто часопросторовим об'єктом, а як зауважує **Ольга Слоньовська**, поетичним копіюванням дорученої українцям національної Землі Обітованої із підсунутою системною помилкою:

*В нашій Баранії, люба, естетство митця
Змішане з кров'ю народництва – міра на міру.
Цівку приставлять до лоба. Й за мить до кінця
Чи прочита неписьменний у книзі лиця
Мазепинську віру?*

Віра святіша і головніша. Ніж

*Те, що відбудеться потім з тобою, зі мною,
З нами всіма. Обніми мене, любя, міцніш –
Буде зима. Поцілуй мене перед зимою («Жабокруки біля Тлумача»)*

Вдруге образ Баранії зустрічаємо у присвяченому художникові **Прокопу Коліснику** вірші «Чернівці. 1995 р.» :

*Це держава Баранія. Навпіл
Її ламано ділить хохляцький Ніл.
Аборигени із міст і сіл
Вже не ходять у свитах.
Але творять молитву святу
Не Перуну і не Христу –
Вони моляться московіту.*

Поет виводить на світло забитих і мовчазних жителів (не громадян) України, які не навчилися цінувати свободу, для яких життєво важливо перманентно знаходитися «під кимось». На якомусь мистецькому заході почула думку, ніби Україна споконвічно була чиеюсь колонією, а тепер вже пізно щось змінювати. Сказав таку дурню представник однієї із нацменшин, для якого історія держави, певно, не рідна. Бо коли це твоє – рвеш жили, щоб змінити на краще. Починаєш із себе. Я поважаю Б. Бунчука за сміливість говорити про такі речі. До того ж, не пестити по голівці, а бити ляпасом правди: хто з нас без гріха? І чи можемо однозначно стверджувати, що зробили все для України, щоб вимагати бодай чогось від неї? Бо країна – це ж не лише хороші або погані політики, це, в першу чергу, люди, які живуть на цій території. У другій частині вірша Б. Бунчук звертається до художника словами:

*Намалюй іще бідність, коли бабки
В суверенних під'їздах збирають пляшки.
І реактор, що ґрунт забруднив. А мізки
Не прочистив. Лиш рана
Зяє в душах, обвислих, немов проводи.
І від краю до краю – базарні ряди,
І брутальність, як мста за доларні труди
Від Івана-не-пана.*

*Але (молю тебе!) зобрази
Й інші лиця, на образи
Непридатні. Теплі, як слід від сльози,*

*Очі, які не просять.
По мікрону вималюй кожну з тих
Рисок, в яких впертий гнів застиг,
Наче крик німого серед глухих:
Здохнемо, а не здамося!*

Останній рядок – квінтесенція усього сказаного автором до того. Попри те, що часом це виглядає як спроба зачерпнути воду вилами, жодні старання у довготривалій перспективі не залишаться непоміченими.

Про поезію Бориса Бунчука хочеться говорити ще довго, тут складно обмежитися вісьмома друкованими сторінками, але доводиться завершувати. Я зробила спробу донести основне і значуще, тож вдячна кожному, хто «дійшов» до цього речення.

Щиро рекомендую до прочитання цю та інші поетичні збірки письменника, які ви *можете взяти у фонді відділу абонементу.*

Матеріал підготувала Марина Горбатюк.